

פרק ששי - כיצד מברכין

הפרק שלפנינו דן בדיני ברכת הנהנין על מיני מאכל. ויבואר בו, איזו ברכה יש לברך על כל דבר, ועל מה יש לברך בתוך הסעודה. וכשיש לפנינו כמה מיני אוכלים, איזו ברכה קודמת, ובאיזה אופן מברך על מאכל אחד והאחר נטפל אליו. עוד יבואר בפרק זה, כשכמה אנשים מסובים יחד, מתי אחד יברך לכולם ומתי יברך כל אחד לעצמו.

משנה

משנתנו מבארת את נוסח הברכה על האוכלים: **כִּיצַד מְבָרְכִין עַל הַפִּירֹת וְשֵׁאר הַדְּבָרִים קֹדֵם אֲכִילָתָם. עַל פִּירֹת הָאֵילָן הוּא אוֹמֵר בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, הוּיָן מִן הַיַּיִן, שְׁעַל הַיַּיִן הוּא אוֹמֵר בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, שֵׁאף שְׂהוּא מַעֲנִבִים שִׁבְרַתְכֶם בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, מִכֵּל מְקוֹם מַפְנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שִׁהֲשַׁתְנָה וְהַתְעַלָּה, קִבְעוּ לוֹ בְּרַכָּה בַּפִּנֵי עֲצָמוֹ.**

וְעַל פִּירֹת הָאֲרִיזִין הוּא אוֹמֵר בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה, הוּיָן מִן הַפֶּתַח, שְׁעַל הַפֶּתַח הוּא אוֹמֵר הַמוֹצִיא לָחֶם מִן הָאֲרִיזִין, שֵׁאף שְׂהוּא עֲשׂוּי מִמִּינֵי דָגָן שִׁבְרַתְכֶם בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה, מִכֵּל מְקוֹם מַפְנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שִׁהֲשַׁתְנָה וְהַתְעַלָּה, קִבְעוּ לוֹ בְּרַכָּה בַּפִּנֵי עֲצָמוֹ.

וְעַל הַיְרֻקוֹת הוּא אוֹמֵר בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בּוֹרֵא מִינֵי דְשֵׂאִים, מַפְנֵי שִׁלְדַעְתּוֹ צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה חֹיֵב בְּבִרְכָּה לְכֹל מִיָּן וּמִיָּן, וְאֵילּוֹ פְּרֵי הָאֲדָמָה הוּא לִשְׁוֹן הַכּוֹלָל גַּם דְּשֵׂאִים וְגַם זְרַעִים, כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת.

גמרא

הגמרא מבררת מה מקור החיוב לברך על האכילה. שואלת הגמרא: **מָנָא הֵינֵי מִיְלֵי שֵׁיש לְבִרְךְ עַל הָאֲכִילָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְתַנּוּ רַבִּינָן, כְּתָבָה הַתּוֹרָה לִגְבֵי נֶטַע רַבְעִי (ויקרא ט כד), וְבִשְׁנַיָּה הֶרְבִּיעֵת יְדֵיהָ כֹּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים לָהּ, כְּלוּמָר, שִׁבְשֵׁנָה הֶרְבִּיעֵת לְנִשְׁיַעַת הָעֵץ, יְדִיָּה פְּרִי קְדוֹשׁ לְהַבִּיאֵו לִירוּשָׁלַיִם לַפְנֵי ה', וְשֵׁם יֵאֱכֹלֹהוּ וְיִהְלָלוּ אֶת שֵׁם ה', מִדִּיִּיקַת הַבְּרִיִּיתָא, מַה שֶׁנִּקְטָה הַתּוֹרָה 'הַלְלוּלִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וּמִשְׁמַע שְׂהוּא טַעוֹן שְׁנֵי הַלְלוּלִים בְּאֲכִילָתוֹ, מְלַמֵּד שֶׁהַפִּירֹת מְעוֹנִים בְּרַכָּה לְפָנֵיהֶם וְלֵאחֲרֵיהֶם. מְכַאֵן אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא, אִסּוּר לְאָדָם שִׁיְטַעֵם כְּלוֹם קוֹדֶם שִׁיְבָרֵךְ.**

מקשה הגמרא: **וְהָאִי - וְזֶה שֶׁנֶּאמַר 'קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים, לְהִכִּי הוּא דְאֵתָא - וְכִי לִכְךָ הוּא בָא, לְבִרְכָה עַל הָאֲכִילָה, הָאִי מִיְבָעֵי לִיָּה - הִרִי צָרִיךְ אוֹתוֹ לְלִימּוּד אַחַר, שֶׁאֵנו דוֹרְשִׁים 'הַלְלוּלִים' מִלִּשְׁוֹן 'הַלְלוּלִים', וּמִלִּשְׁוֹן רַבִּים יֵשׁ לְלַמּוּד שְׁנֵי לִימּוּדִים בְּעֵינֵי חִילוּל, הֵךְ, דְאִמֵּר רַבִּי מְנַאֵל אַחֲלִיָּה וְהָדָר אַכְלִיָּה - אִם תִּרְצֵה לְאֱכֹל אֶת הַנֶּטַע רַבְעִי מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם, תַּחֲלַל תַּחֲלִיָּה אֶת קְדוּשָׁתוֹ וְתוֹצִיאֵו לְחֹלֶץ עַל יַד פְּדִיּוֹן עַל כִּסְף, וְאַחַר כֵּךְ תֵּאֱכֹלוּ. וְאִיךָ - וְהִרְבִּיבֵי הַנּוֹסֶף, שְׁלִימָדָה הַתּוֹרָה שֶׁרַק דְבַר הַטַּעוֹן שִׁרְיָה, וְזֶהוּ יָיִן, שֶׁמֵּהֲלִילִים בּוֹ בְּמוֹצָא וּכְמִבּוֹאָר בְּסוּמָךְ, עֲלִיּוֹ נֶאמַר שְׂהוּא 'קוֹדֶשׁ' בְּקְדוּשַׁת נֶטַע רַבְעִי וְטַעוֹן חֲלוּל כִּשְׁבָר לְאוֹכְלוֹ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְדַבַּר שְׂאִינוֹ טַעוֹן שִׁרְיָה, שֶׁהֵם שֵׁאֵר הַפִּירֹת שֶׁאֵינן מֵהֲלִילִים בְּהֵם בְּמוֹצָא, אֵינֶם קְדוּשִׁים בְּקְדוּשַׁת רַבְעִי וְאֵינן טַעוֹן חֲלוּל. וְהֵינֵנו, שְׁלִימָד הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא נֶאמַר דִּין נֶטַע רַבְעִי אֵלֶּא בְּכֶרֶם, וְלֹא בְּשֵׂאֵר פִּירוֹת. וְזֶהוּ הַדְּבַר שֶׁטַעוֹן שִׁירָה, כְּדָרְבֵי שְׁמוּאֵל כִּי נִחְמְנֵי אִמֵּר רַבִּי יוֹנָתָן, וְרַבִּי יוֹנָתָן, דְאִמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל כִּי נִחְמְנֵי אִמֵּר רַבִּי יוֹנָתָן, מְנַיִן שְׂאֵין אוֹמְרִים הַלְלוּלִים שִׁרְיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת שִׁמְקִירֵיבִים קִרְבָּן, אֵלֶּא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת נִיטוּכּוֹ עַל הַמּוֹצָא, שְׁנֶאמַר (שופטים ט ז) 'וְתֵאמַר לָחֶם הַגֶּפֶן, הַחֲדָלְתִּי אֶת הַיְרֻשָׁי מִשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים' - וְכִי אִפְסִיק לְתַת יַיִן הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים. וְלְכַאוּרָה, אִם אֲנָשִׁים מִשְׁמַח הַתִּירוּשׁ, כִּשְׁוֹתִים אֶת הַיַּיִן, מִכֵּל מְקוֹם אֱלֹהִים מְמַח מִשְׁמַח, אֵלֶּא מְכַאֵן שְׂאֵין אוֹמְרִים שִׁרְיָה כִּשְׁמִבְאֵיִם קִרְבָּן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֵלֶּא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת נִיטוּכּוֹ, וְבוֹה נִחַשׁ בְּהַתִּירוּשׁ מִשְׁמַח אֱלֹהִים.**

ומכל מקום קשה, כיון שמצינו שתי דרשות הנלמדות מהפסוק 'קדש הילולים', כיצד אפשר ללמוד מפסוק זה חיוב לברך על האכילה. הגמרא מסיימת את קושייתו זו: **הִנֵּיחָא שֵׁיש לְלַמּוּד מִ'הַלְלוּלִים' חִיּוּב**

ברכה, לְמָאן דְתַנִּי - לְמִי שְׂשׁוּנָה בְּמִשְׁנִיּוֹת שֶׁנִּשְׁנּוּ לְעֵינֵי חִיּוּב רַבְעִי 'נֶטַע רַבְעִי', וְלַדַּעְתּוֹ דִּינֵי רַבְעִי נֶאמְרוּ בְּכֹל הַנְּטִיעוֹת, בִּין שֶׁל גֶּפֶן וּבִין שֶׁל שֵׂאֵר הַפִּירוֹת, וְאִם כֵּן וְדֹאֵי שְׂהוּא אֵינוֹ סוֹבֵר אֶת הַדְּרָשָׁה שֶׁרַק מַה שֶׁטַעוֹן שִׁירָה טַעוֹן חִילוּל, וְלִכְךָ יִשְׁנּוּ 'הַלְלוּל' מִיּוֹתֵר בְּפִסְוֹק, וְאִפְשֵׁר לְדַרְוֹשׁ אוֹתוֹ לְחִיּוּב בְּרַכָּה עַל הָאֲכִילָה. אֵלֶּא לְמָאן דְתַנִּי בְּמִשְׁנִיּוֹת שְׁבַדִּינֵי רַבְעִי 'כְּרָם רַבְעִי', שֶׁרַק כְּרַם חִיּוּב רַבְעִי וְשֵׂאֵר הַפִּירוֹת פְּטוּרִים, וְדוֹרֵשׁ זֹאת מִזְּהַפְסוֹק 'הַלְלוּלִים' שֶׁרַק הַטַּעוֹן שִׁירָה טַעוֹן חִילוּל, מָאִי אִיכָא לְמִימַר - כִּיצַד אִפְשֵׁר לְלַמּוּד חִיּוּב בְּרַכָּה מִ'הַלְלוּלִים', הֵלֹא פְּסוֹק זֶה נִצְרַךְ לְדַרְוֹשׁוֹת אַחֲרוֹת.

והיכן מצינו את המחלוקת לענין רבעי, דְאֵתְמַר, נְחַלְקוּ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּרַבִּי וְ-בְנוֹ שֶׁל רַבִּי, הֵךְ תַנִּי 'כְּרָם רַבְעִי' בְּכֹל מְקוֹם שֶׁמְדוּבֵר בְּמִשְׁנִיּוֹת עַל מִצּוֹת רַבְעִי, וְלַדַּעְתּוֹ דִּין רַבְעִי נֶאמַר רַק בְּכֶרֶם, וְהֵךְ תַנִּי 'נֶטַע רַבְעִי', וְלַדַּעְתּוֹ דִּין רַבְעִי נֶאמַר בְּכֹל הַפִּירוֹת.

הגמרא מוסיפה לבאר את הקושיא לפי מי ששונה 'כרם רבעי': וְגַם לְמָאן דְתַנִּי כְּרָם רַבְעִי, הִנֵּיחָא אִי יְלִיָּף וְ-אִם הוּא לּוּמַד | גְּזִירָה שְׁוֵה לְלַמּוּד שֶׁאִיסוּר רַבְעִי נֶאמַר רַק בְּכֶרֶם, דְתַנִּיא, רַבִּי אוֹמֵר, נֶאמַר כֵּאֵן בְּאִיסוּר רַבְעִי (ויקרא ט כה) 'וְבִשְׁנַיָּה הֶחֱמִישֵׁת תֵּאֱכֹלוּ אֶת פְּרִי הַחֹמֶסֶף לְכֶם הַתְּבוֹאָתוֹ, וְנֶאמַר לְחֶלֶן לִגְבֵי אִיסוּר כְּלֵאֵי הַכְּרַם (דברים כב ט) לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלֵאִים, כִּן תִּקְדֹשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְהַתְּבוֹאָת הַכְּרָם', וּמְכַרְ שִׁבְשֵׁנֵי הָעֵינִינִים נֶאמַר 'תְּבוּאָה', יֵשׁ לְדַרְוֹשׁ גְּזִירָה שׁוּה, מַה לְחֶלֶן בְּכֵלֵאִים מְדוּבֵר בְּכָרֶם, אִף כֵּאֵן בְּכָרֶם, מְדוּבֵר רַק בְּכָרֶם, אֲבָל בְּשֵׂאֵר הַפִּירוֹת אֵינן דִּין רַבְעִי. וְלִפִּי זֶה אֵינן צָרִיךְ לְלַמּוּד מִ'הַלְלוּלִים' שְׁדִין רַבְעִי הוּא רַק בְּכֶרֶם, שֶׁהִרִי כְּבַר לְמַדְנִוְהוֹ מְגוּזִירָה שׁוּה, וְאִם כֵּן אֵייתֵר לִיָּה הֵךְ הַלּוּל - נֶשֶׂאֵר לוֹ מִיּוֹתֵר דְרָשָׁה אַחַת מִ'הַלְלוּלִים' לְחִיּוּב בְּרַכָּה עַל הָאֲכִילָה.

ואי - אֲבָל אִם מִי שְׂשׁוּנָה 'כְּרַם רַבְעִי' לֹא יְלִיָּף גְּזִירָה שְׁוֵה מְכֵלֵאֵי הַכְּרַם, וּמִחֲמַת כֵּן עֲלִיּוֹ לְלַמּוּד מִזְּהַפְסוֹק 'הַלְלוּלִים' שְׁדִין רַבְעִי הוּא רַק בְּכֶרֶם, אִם כֵּן חִיּוּב בְּרַכָּה מְנַא לִיָּה, הִרִי הַפְּסוֹק 'הַלְלוּלִים' נִצְרַךְ לְדַרְוֹשׁוֹת אַחֲרוֹת.

הגמרא מוסיפה להקשות גם לפי הצד שדורשים גזירה שוה: וְאִי נִמְיָ - וְגַם אִם מִי שְׂשׁוּנָה 'כְּרַם רַבְעִי' יְלִיָּף גְּזִירָה שְׁוֵה, מִכֵּל מְקוֹם קֶשָׁה, הֵלֹא נוֹתֵר רַק מִ'הַלְלוּל' אַחַד לְלַמּוּד חִיּוּב בְּרַכָּה, וְאִם כֵּן, אֲשַׁכְּחֵן לְאַחֲרָיו - מִצְּאָנוּ מְקוֹר מִזְּהַפְסוֹק רַק לְבִרְכָה לְאַחַר הָאֲכִילָה, שֶׁמִּסְתַּבֵּר שֵׁיש לְדַרְוֹשׁ מִ'הַלְלוּל' זֶה לְבִרְכָה שֶׁאַחֲרָיו, כִּשֶׁם שֶׁמִּצְאָנוּ שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן לְאַחַר הַמּוּזוֹן, אִךְ בְּרַכָּה לְפָנָיו - לִפְנֵי הָאֲכִילָה, מְנַיִן, מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הָאִי לֹא קִשְׂיָא, כִּיּוֹן דְאֵתְמַר - [שְׁבַאחָן בְּקָל וְחוּמָר, כְּלוּמָר, אִם יֵשׁ פְּסוֹק לְחִיּוּב בְּרַכָּה לְאַחֲרָיו, אִפְשֵׁר לְלַמּוּד בְּקָל וְחוּמָר בְּרַכָּה שֶׁלִּפְנֵי, שֶׁהִרִי אִם קִשְׂהוּא שְׁבַע לְאַחַר הָאֲכִילָה, מְכַרְךָ לְהוֹדוֹת לָהּ עַל שׁוּבְעוֹ, כִּשְׂהוּא רַעֲב לִפְנֵי הָאֲכִילָה, וְהוּא בָא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת רַעֲבוֹנוֹ עַל יַד בְּרִייתוֹ שֶׁל ה', לֹא כֹּל שְׁכָן שְׁחִיב לְבִרְךְ.

הגמרא מביאה קושיא נוספת לפי הצד שהמאן דאמר ששונה 'כרם רבעי' דורש גזירה שוה: וְאִף אִם הַשְׂשׁוּנָה 'כְּרַם רַבְעִי' לּוּמַד מְגוּזִירָה שׁוּה שְׁדִין רַבְעִי נִוְהָג רַק בְּכֶרֶם, וְדוֹרֵשׁ חִיּוּב בְּרַכָּה מִדִּיּוֹתוֹר בְּפִסְוֹק 'קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים', עֲדִיין קֶשָׁה, הֵלֹא פְּסוֹק זֶה נֶאמַר בְּדִין רַבְעִי, וְדִין רַבְעִי הוּא רַק בְּכֶרֶם לְדַעְתּוֹ, וְאִם כֵּן, אֲשַׁכְּחֵן בְּפִסְוֹק זֶה לְחִיּוּב בְּרַכָּה בְּכָרֶם, אִךְ שְׂאֵר מִינֵי שֶׁל פִּירוֹת, מְנַיִן שְׁחִיבִים בְּבִרְכָה.

מתרצת הגמרא: דִּילִיָּף חִיּוּב בְּרַכָּה בְּכֹל הַפִּירוֹת בְּבִינֵן אֲב מְכַרְבֵּם, מַה כְּרָם הוּא דְבַר שְׁנֵהֵנָה מִמֵּנו כִּשְׂאוֹכְלוּ, וְטַעוֹן בְּרַכָּה, אִף כֹּל דְבַר שְׁנֵהֵנָה מִמֵּנו כִּשְׂאוֹכְלוּ, מְטַעוֹן בְּרַכָּה.

דוחה הגמרא: אִיכָא לְמַפְרָךְ לִימּוּד זֶה, מַה לְכָרֶם שְׁכָן חִיּוּב כְּעוֹלָלוֹת - שֵׁאת הַאֲשַׁכּוֹלוֹת שֶׁאֵינן לָחֶם כְּתָף אוֹ נֶטַף, אֵלֶּא יֵשׁ בָּהֶם רַק שׁוּרָה וְחִידִית שֶׁל עֲנַבִּים, חִיבָה הַתּוֹרָה לִיתַנֵּם לְעֵינֵים, וְאִפְשֵׁר לּוּמַר שֶׁלְכָךְ חִיבָתוֹ הַתּוֹרָה בְּבִרְכָה, אֲבָל שֵׂאֵר הַמִּינִים שֶׁאֵינן בָּהֶם חִיּוּב עוֹלָלוֹת, שְׁמֵא אֵינֶם חִיבִים בְּבִרְכָה. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: קָמָה [וְ-תְבוּאָה] תּוֹבִיָּח, שֵׁאף שֶׁאֵינָה חִיבָת בְּעוֹלָלוֹת, הַלֶּחֶם הַעֲשׂוּי מִמֶּנָּה חִיּוּב בְּבִרְכָה, כִּאֲמוּר (דברים ט-ט) 'תֵּאֱכֹל קֶה לָחֶם וְגו', וְאֲכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וְיִבְרַכְתָּ, וּמִמֶּנָּה נִלְמַד לְכֹל הַמִּינִים, שְׁחִיבִים בְּבִרְכָה אִף שֶׁאֵינֶם

47 ועוד קשה, אף אם למדים משבעת המינים, אך הלא חיוב ברכה
 48 בשבעת המינים עצמם נלמד מהפסוק (דברים ח ט) 'אֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ
 49 וּבִרְכָתָהּ, ואם כן, הַתִּינַח לְאֶהָרָיו - זה מוכן שנלמד מכאן חיוב ברכה
 50 לאחר האכילה, שזוה עוסק הפסוק, אבל שיש חיוב לברך לְפָנָיו -
 51 לפני האכילה, מִנִּין.
 52 מתרצת הגמרא את הקושיא השניה: הָא לֹא קִשְׁיָא, מפני דְּבִרְכָה
 53 שלפניו אָתִי ו-בא בְּקֹל וְחֹמֶר מִבְּרַכָה שלאחריו, שהרי אם בְּשֵׁהוּא
 54 שָׂבַע מִכֶּרֶךְ, בְּשֵׁהוּא רָעַב לֹא כָּל שָׂבֹן שְׂחִיב לְבָרֵךְ. אך הקושיא
 55 הראשונה עדיין קשה.
 56 כל דברי הגמרא עד כאן אם ללמוד בצד השהו, היו רק לדעה
 57 ששונה 'כרם רבעי', שלדעתו אי אפשר ללמוד חיוב ברכה לכל
 58 הפירות 'מהילולים' האמור ברבעי, לפי שפסוק זה נאמר רק בכרם.
 59 אך לדעה השונה 'נטע רבעי', אם כן דין רבעי הוא בכל מיני הפירות,
 60 ואפשר ללמוד לכולם חיוב ברכה מהפסוק 'הילולים'. עתה הגמרא
 61 מקשה אף לדעה זו: וְאִם לְמֵאן דְּתִנֵּי 'נִטַּע רָבָעִי' וְדוּרַשׁ מִהִילוּלִים'
 62 לחיוב ברכה, הָא תִּינַח כָּל דְּבָר נְטִיעָה - שכל מה שנוטעים אותו,
 63 יש לחייבו בברכה מפסוק זה, שעוסק בכל מיני הנטיעות, אבל מה
 64 דְּלֹא בֵר נְטִיעָה, כְּגוֹן בְּשָׂר בִּיצִים וְדָגִים, שאין בהם נטע רבעי
 65 ואינם בכלל הפסוק 'הילולים', מִנָּא לִיה שְׂחִיבִים לְבָרֵךְ עליהם.
 66 נמצא, שבין לדעה ששונה 'כרם רבעי', ובין לדעה ששונה 'נטע
 67 רבעי', אין לנו מקור לחיוב ברכה בשאר המינים. ומחמת קושיות
 68 אלו, הגמרא חוזרת בה מהדרשות שנאמרו עד עתה ללמד חיוב
 69 ברכה: אֲלֵא כִכְרָא הוּא שְׂחִיבָה לְבָרֵךְ על כל דבר מאכל, מפני
 70 שְׂאִסוּר לֹא לְאֲדָם שִׁיחֵנָה מִן הָעוֹלָם הָהוּא בְּרָכָה, שכיון שנהנה
 71 מהמאכל, צריך להודות למי שבראו.
 72 הגמרא מבארת את חומרת האיסור בלא ברכה: תִּנּוּ רַבְּנֵי,
 73 אִסוּר לֹא לְאֲדָם שִׁיחֵנָה מִן הָעוֹלָם הָהוּא בְּרָכָה, וְכֵן הִנְחֵנָה מִן
 74 הָעוֹלָם הָהוּא בְּרָכָה, מַעַל, משום שהעולם הזה שייך לה',
 75 והנהנה ממנו מועל כנהנה מההקדש. מֵאִי תִּקְנִיתִיה - מהי תקנתו
 76 לאיסור זה, יִלְךְ אֲצֵל תְּבָם.
 77 מקשה הגמרא: יִלְךְ אֲצֵל תְּבָם, מֵאִי עֵבִיד לִיה - מה יעשה לו החכם
 78 כדי לתקן את האיסור, הָא עֵבִיד לִיה אִיסוּרָא - הרי הוא כבר עשה
 79 איסור שאכל בלא ברכה, ומה יועיל החכם לזה.
 80 מתרצת הגמרא: אֲלֵא אֲמַר רַבָּא, כוונת הברייתא היא, יִלְךְ אֲצֵל
 81 תְּבָם מְעִירָא קודם שיאכל, וְיִלְמְדֵנוּ בְּרָכוֹת, כְּדִי שְׂלֵא יִבֵּי לִידֵי
 82 מְעִילָה להבא.
 83 אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל, כָּל הִנְחֵנָה מִן הָעוֹלָם הָהוּא בְּרָכָה
 84 בְּרָכָה, כְּאִילוּ נִהְיָה מִקְרָשֵׁי שָׁמַיִם ו-מִהַקְדָּשׁ, שְׂנֵאֲמַר (תהילים כד
 85 א) 'לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, ומוכח שהארץ שייכת לה', ולכך כשנהנה
 86 נהנה מההקדש.
 87 רַבִּי לִוִּי רַמִּי ו-הַקְשָׁה, כְּתִיב (שם) 'לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, ומשמע
 88 שהארץ שייכת לה', וְכִתִּיב (שם קטו טז) 'הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֹה' וְהָאָרֶץ נָתַן
 89 לְבָנֵי אָדָם, משמע שהארץ שייכת לבני אדם. ותיריך: לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן
 90 - בפסוק 'לֹה' הארץ ומלואה' מדובר קודם בְּרָכָה, שאזי הארץ
 91 שייכת לה' ואסור להנות ממנה,

1 חייבים בעוללות. דוחה הגמרא: מַה לְקָמָה שָׂבֹן תִּיבֵית בְּהַרְשַׁת
 2 תְּלָה כשעושים ממנה עיסה, ואפשר לומר שלכך חייבת בברכה, אבל
 3 שאר המינים שאינם חייבים בחלה, מנין שיהיו חייבים בברכה.
 4 מתרצת הגמרא: כְּרָם יוֹכִיחַ, שאין בו חיוב חלה וחייב בברכה, ומוכח
 5 שחיוב ברכה אינו קשור לדין חלה, וְחֹמֶר תְּדִין - ומעתה שוב ניתן
 6 ללמוד זאת, כיון שאם נקשה מה לכרם שחייב בעוללות, קמה תוכיח,
 7 ואם נקשה מה לקמה שחייבת בחלה, כרם יוכיח, ואם כן לֹא רָאִי זֶה
 8 כְּרָאִי זֶה וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה - אין חומרתו של כרם דומה
 9 לחומרתו של קמה, ואין חומרתו של קמה דומה לחומרתו של כרם,
 10 ולכך ודאי שאין החומרות שבהם גורמות חיוב ברכה, אלא הַצַּד
 11 הַשְּׂוֶה שָׂבֵהוּ - של קמה וכרם, שהם דְּבָר שִׁנְהֵנָה באכילתו וְטַעוֹן
 12 בְּרָכָה, ומה נלמד שֵׁאֵף כָּל דְּבָר שִׁנְהֵנָה באכילתו טַעוֹן בְּרָכָה.
 13 הגמרא דוחה את הלימוד מהצד השהו שבין כרם וקמה: מַה לְהַצַּד
 14 הַשְּׂוֶה שָׂבֵהוּ שָׂבֹן יֵשׁ בּוֹ צַד מִזְבַּח, שמהכרם עושים יין לניסוך על
 15 גבי המזבח, ומהקמה עושים סולת להקרבת מנחות, ולכך יש בהם
 16 חיוב ברכה, וְאֲתֵי נִמְי' - ונביא מהצד השהו שבהם זֵית, דְּאִית בִּיה
 17 צַד מִזְבַּח, שאת סולת המנחות בוללים בשמן זית, ולכך אף זית חייב
 18 בברכה. אבל שאר המינים שאין בהם צד מזבח, מנין שחייבים
 19 בברכה.
 20 לפני שהגמרא ממשיכה לדון על שאר המינים, היא מקשה בדרך
 21 אגב על דברי המקשן. מקשה הגמרא: וְזֵית, וכי מַצַּד מִזְבַּח אֲתֵי -
 22 הוא מגיע ונלמד לחיוב ברכה, וְהָא בְּהָדִיא ו-הוֹרִי (במפורש) כְּתִיב
 23 בִּיה כְּרָם, דְּכִתִּיב (שופטים טו ד) 'וַיִּבְעַר מִנְדִּישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כְּרָם
 24 זֵית', ואם כן אף זית הוא בכלל כרם ונהוג בו קדושת רבעי, וחייב
 25 ברכה נלמד בו מ'הילולים', ומדוע ביארה הגמרא שנרבה אותו רק
 26 בהצד השהו. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פְּפָא, הוּא, 'כְּרָם זֵית' אֲקָרִי
 27 ו-הוא קרוי, אבל 'כְּרָם' סְתָמָא ללא שם נוסף, לֹא אֲקָרִי ו-אינו קרוי,
 28 ולכך אינו בכלל 'כרם' החייב ברבעי, ואין ללמוד בו חיוב ברכה
 29 מ'הילולים' האמור בכרם, ולכך הוצרכה הגמרא ללמוד מהצד
 30 השהו.
 31 הגמרא חוזרת לקושייתה, מנין שיש חיוב ברכה בשאר המינים: מְכָל
 32 מְקוֹם קִשְׁיָא, מַה לְהַצַּד הַשְּׂוֶה שָׂבֵהוּ ו-שבכרם וקמה) שָׂבֹן יֵשׁ בְּהֵן
 33 צַד מִזְבַּח, ולכך הם חייבים בברכה, ומנין שיש חיוב ברכה בשאר
 34 המינים שאין בהם צד מזבח.
 35 מחמת קושיא זו, הגמרא חוזרת בה מהלימוד הראשון, וסוברת שאכן
 36 אין לומדים חיוב ברכה בכל המינים מ'הילולים'. הגמרא מביאה
 37 לימוד חדש מנין למדנו חיוב ברכה: אֲלֵא דְּלִיף לָהּ - הוא לומד חיוב
 38 ברכה בשאר המינים מְשַׁבְּעַת הַמִּינִין שחייבים בברכה, כפי שמצינו
 39 (דברים ח ג) שהתורה מנתה את שבעת המינים, ובסמוך לכך כתבה (שם
 40 פסוק ט) 'אֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכָתָהּ, ויש ללמוד מהסמיכות שהם חייבים
 41 בברכה, ומהם נלמד לשאר המינים בבנין אב. מַה שְׂבַעַת הַמִּינִין,
 42 הצד השהו שבהם, שהם דְּבָר שִׁנְהֵנָה וְטַעוֹן בְּרָכָה, אֵף כָּל דְּבָר
 43 שִׁנְהֵנָה טַעוֹן בְּרָכָה.
 44 דוחה הגמרא: מַה לְשַׁבְּעַת הַמִּינִין הצד השהו שבהם שָׂבֹן תִּיבֵין
 45 בְּכַבּוּרִים, ולכך חייבתם התורה בברכה, וכיצד אפשר ללמוד מהם
 46 לשאר המינים.

59 בידם. ואילו הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי שעסקו בתורה לבדה,
60 ולא עלתה בינו - ולא הצליחו, שכל תורה שאין עמה מלאכה סופה
61 בטלה וגוררת עון.
62 הגמרא מביאה שאף דעת רבא רבי ישמעאל: אמר להו רבא לרבנן
63 - להכבישם שבאו ללמוד אצלו, בממונתא מיניכו - בבקשה מכם,
64 ביומי ניכון שהוא זמן הקציר, וביומי תשרי שהוא זמן דריכת הגתות
65 והבדים, לא תתחזו קמאי - לא תראו לפני אלא תעסקו במלאכה,
66 כי היכי דלא תפגרו במזוניכו כולא שתא - כדי שלא תהיו
67 טרודים במזונותיכם כל השנה.
68 הגמרא מבארת שמכל מקום מהראוי שיעקר העסק יהיה בתורה:
69 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה כרבי
70 אלעאי, בא וראה, שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים.
71 שהדורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו
72 נתקיימה בידיהם, אבל דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע
73 ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידיהם.
74 אגב המאמר הקודם, הגמרא מביאה חילוק נוסף בין דורות
75 הראשונים לדורות האחרונים בחיבתם למצוות.
76 אין הפירות חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה, עד שיראו פני
77 הבית, היינו שיכניס הפרי מהשדה לבית דרך פתח הבית. בענין זה
78 עוסק המאמר להלן. ואמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן משום
79 רבי יהודה כרבי אלעאי, בא וראה, שלא כדורות הראשונים דורות
80 האחרונים. דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן מהשדות
81 לבתים דרך מרקקמון - דרך שערי החצר והבית, כדי להיכין
82 במעשר, שדורות הראשונים חיבבו את המצוות, ודקדקו לחייב את
83 פירותיהם במעשר. ואילו דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך
84 גגות הבתים או דרך הצרות או דרך קרפיפות - רחבה שמאחורי
85 הבתים, כדי לפטרן מן המעשר.
86 ומנין שהפירות נפטרים בכך מן המעשר, דאמר רבי נאי, אין הפכל
87 ופירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות מתחייב במעשר, עד
88 שיראה פני הבית - שיכניסו לבית דרך פתח כניסה ויציאה, שנאמר
89 בפרשת הירודי של ביעור מעשרות (דברים כ"א) 'בערתה תקדש מן
90 הבית', ומשמע שהבית גורם לחיוב מעשרות. ומלבד שיכניס הפירות
91 דרך שער הבית ולא דרך גגות וקרפיפות, שנאמר (שם פסוק י"ב) 'ואכלו
92 בשעריך ושבעו'. ורבי יוחנן אמר, אפילו הצד קובעת לחיוב
93 מעשרות, שאף שהכניסו את הפירות לחצר ולא לבית התחייבו
94 במעשר, שנאמר לגבי מעשר עני (שם) 'ונתתה ללוי לגר ליתום
95 ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו', ויש לדרוש, שמשעה שנכנסו
96 הפירות לשעריך, כגון שער החצר, התחייבו במעשרות.
97 שנינו במשנה, על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ, חוץ מן
98 תנין וכו', שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן. הגמרא מבררת את
99 טעם ברכת היין. שואלת הגמרא: מאי שנא יין משאר הפירות שקבעו
100 לו ברכה לעצמו. אילימא משום דאשתני לעלויה אשתני לגרבה
101 - אם נאמר שמחמת שנשתנה לשבח, שתחילה היה ענבים ועתה הוא
102 יין, לכך נשתנה לברכה אחרת. ותרין יקשה לפי זה, שמן זית דאשתני
103 לעלויה - שהשתנה לשבח, שתחילה היה זית ועתה הוא שמן, ומכל
104 מקום לא אשתני לגרבה - לא נשתנה לברכה אחרת, דאמר רב
105 יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן, שמן זית
106 מקרבין עליו בורא פרי העץ, ומשמע ששינוי לשבח אינו משנה את
107 הברכה.
108 מותרת הגמרא: אמרי - אמרו בני הישיבה, לעולם שינוי הברכה ביין
109 הוא מחמת שהשתנה לשבח, אך התם, בשמן, הטעם שלא נשתנה
110 ברכתו. משום דלא אפשר לתקן לו ברכה פרטית. שהרי היכי בתרין
111 עליו, אם נברך 'בורא פרי הית', או אפשי, כיון שפירא גופיה זית
112 אקרי - שהפרי עצמו של עץ היות קרוי זית, ונמצא שאם נברך
113 'בורא פרי הית', משמעות הלשון היא בורא פרי הפרי, שהפרי שמו
114 זית, ופרי היות הוא השמן היוצא מהזית. ואין לתקן נוסח כזה בברכה,
115 מפני שאין זו בריאת שמים אלא בידי אדם, וכיצד נברך לה' שהוא
116 בורא פרי היות. אבל בענבים, העץ עצמו קרוי גפן, וכשמברך 'בורא

1 ופאן - בפסוק 'והארץ נתן לבני אדם', מדובר לאחר ברכה, שאז כבר
2 ניתנה רשות לבני אדם להנות מן הארץ.
3 דרשה נוספת בחומרת הנהגה בלא ברכה: אמר רבי חנינא בר פפא,
4 כל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקדוש ברוך
5 הוא את ברכתו, וכאילו גזול לכנסת ישראל - לאומה הישראלית
6 בכללותה את הפירות, כיון שבחטאו הפירות ילקו. שנאמר (משלי כ"ב
7 כ"ד) 'גזול אביו ואמו ואומר אין פשע, חבר הוא לאיש משחית',
8 כלומר, מי שאינו מברך ועל ידי זה גזול את הקדוש ברוך הוא ואת
9 כנסת ישראל) ואומר מברך ופעל, לפי שהוא מיקל, רואים אותו
10 אחרים למדים ממנו להקל בברכות, ובכך הוא חבר לאיש המשחית
11 את הרבים. ומנין שיאביו ואמו' שבפסוק הכוונה לקדוש ברוך הוא
12 ולכנסת ישראל, ואין 'אביו' אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (דברים
13 ל"ג) 'הלה' תגמלו זאת וגו', הלא הוא אביך קנך, הרי שהקדוש ברוך
14 הוא קרוי אב. ואין 'אמו' אלא כנסת ישראל, שנאמר (משלי א' ח)
15 'שמע בני מוסר אביך ואל תפוש תורת אבך, וביאורו, שמע
16 לתורה שבכתב ושבועל פה שה' נתן למשה, ואל תטוש תורת אומתך
17 שהיא כנסת ישראל, ו'תורה' זו היא דברי סופרים שהוסיפו ועשו
18 סייגים לתורה. הרי שכנסת ישראל קרויה אם.
19 מבררת הגמרא: מאי 'חבר הוא לאיש משחית' האמור בסוף הפסוק.
20 משיבה הגמרא: אמר רבי חנינא בר פפא, חבר הוא לירבעם בן
21 נבם, שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, שכיון שאחרים
22 למדים מאדם זה להקל בברכות, נמצא שהיא חוטא ומחטיא, ובכך
23 הוא חבר לירבעם בן נבם שחטא והחטיא את ישראל.
24 הגמרא מביאה דרשה נוספת מרבי חנינא בר פפא: רבי חנינא בר
25 פפא רמי - הקשה, בתיב (הושע ב' י"א) 'ולקחתי דגני בעתו וגו',
26 ומשמע שהדגן הוא קנינו של ה', ומאידך בתיב בקריאת שמע (דברים
27 י"ד) 'ואספת דגנך וגו' ותיירשך ויצהרך', ומשמע שהדגן הוא קנינו
28 של האדם. מתרץ רבי חנינא בר פפא: לא קשיא, פאן - מה שנאמר
29 'ואספת דגנך', מדובר בזמן שיש ישראל עושים רצונו של מקום, שאז
30 הדגן שלהם, ופאן - ומה שנאמר 'ולקחתי דגני בעתו', מדובר בזמן
31 שאין ישראל עושים רצונו של מקום, שאז לוקח ה' את הדגן ומראה
32 להם שהוא שלו.
33 בפסוק 'ואספת דגנך' משמע שיש לאדם לטרוח בפרנסתו. הגמרא
34 מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (שם)
35 'ואספת דגנך ותיירשך ויצהרך', מה תלמוד לומר. מבארת הברייתא:
36 לפי שנאמר כשצויה ה' את יהושע לאחר מותו של משה (יהושע א' ח),
37 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיה ויהי בו יומם וליילה, יבול
38 שהדברים בכתבן, היינו שלא ימוש ספר התורה מפיו ולא יעסוק
39 אדם במלאכה לפרנסתו, תלמוד לומר 'ואספת דגנך', ומבואר שעל
40 האדם לעסוק בפרנסתו. וכיצד יתיישבו שני הכתובים, אלא הנהג
41 כהן - עם דברי התורה מנהג דרך ארץ, כלומר יש לאדם לבטל
42 מדבריה תורה למלאכתו כפי צורך פרנסתו, שאלמלא כן יצטרך
43 לבריות וסופו להבטל לגמרי מן התורה. דברי רבי ישמעאל.
44 רבי שמעון בן יוחאי אומר, וכי אפשר לומר כדברך, הרי אם אדם
45 חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה,
46 ודש בשעת דישה, וזורע בשעת היות, תורה מה תהא עליה, אלא
47 ודאי שהדרך הראויה היא לעסוק בתורה בכל שעותיו. אך אם כן
48 כיצד יתפרנס, ועל מה נאמר 'ואספת דגנך', אלא, בזמן שיש ישראל
49 עושים רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר
50 בנבואת ישעיה על הגאולה (ישעיה ס"א ח) 'ועמדו ירים ורעו צאנכם
51 וגו' ובני נכר אפרכים לכם וכרמיכם, ועל כך נאמר 'לא ימוש ספר התורה
52 הזה מפיו'. ואילו בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום,
53 מלאכתן נעשית על ידי עצמן והיו נצרכים למוש מהתורה לצורך
54 פרנסתם, שנאמר 'ואספת דגנך', ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים
55 נעשית על ידן, שנאמר בקללות שאמר משה לישראל אם לא
56 ישמרו את התורה (דברים כ"ב ח) 'ועבדת את אויביך וגו'.
57 אמר אביי, הרבה עשו כרבי ישמעאל, שעסקו בתורה וטרחו
58 במלאכה כפי צרכם, ועלתה בינו - והצליחו בכך, שזה וזה התקיימו

1 פרי הגפן' הכוונה על פרי הענבים שגדלים בעץ הגפן, שזוהו בריאת
 2 שמים.
 3 דוחה הגמרא: וּבְבִרְיָה עֲלֵיהָ - על השמן 'בִּזְרָא פְרִי עֵץ זֵית', שבנוסח
 4 זה מברך על היות היוצא מעץ הזית, ולא על השמן. וכיון שהיה
 5 אפשר לתקן נוסח ברכה לשמן, ובכל זאת לא תיקנו, מוכח ששינוי
 6 לשבח אינו טעם לשינוי הברכה. ואם כן שוב קשה, מה הטעם שתקנו
 7 ביין ברכה לעצמו.
 8 הגמרא מביאה טעם אחר: אֵלֶּא אִמְרַי מַר זוּטְרָא, חֲמֵרָא זֵיין - יין וזן
 9 את האדם ששותתה, ולכך הוא חשוב ותקנו לו ברכה לעצמו, אך
 10 מִשְׁחָא ו-שמן] לֹא זֵיין, ולכן לא תקנו בו ברכה לעצמו.
 11 מקשה הגמרא על מר זוטרא: וּמִשְׁחָא לֹא זֵיין - וכי שמן לא זן, וְהִתְנַן
 12 - והלא שינונו (עירובין כו), אדם הַנּוֹדֵד מִן הַמּוֹזֵן שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ,
 13 מוֹתֵר בְּמִים וּבְמַלְחָה, שאינם נקראים מוזן. וְהוֹיֵנָּה בָּהּ - ונשאנו ונתנו
 14 בדברי משנה זו, שמשמע במשנה שרק מים וְמַלְחָה הוּא דְלֵא אֶקְרִי
 15 מוֹזֵן - הם אלו שאינם נקראים מוזן, הֵא כֹּל מִיֵּלֵי אֶקְרִי מוֹזֵן - אך
 16 כל שאר דברי מאכל ומשקה קרויים מוזן. ואם כן, נִימָא ו-שמן
 17 נאמר] תִּיבְתָא לְדָרְבַּ וְשְׂמוּאֵל, דְאֶמְרֵי ו-שאמר] אֵין
 18 מְבָרְכִין בּוֹרָא מִינֵי מוֹזְנוֹת אֵלֶּא בְּחֻמְשַׁת הַמִּינִין בְּלֶבֶד, שהם חיטים
 19 ושעורים וכוסמין ושיבולת שועל ושיפון, ומשמע ששאר הדברים
 20 אינם מוזן, ואילו במשנה מוכח שכל הדברים חוץ ממים ומלח
 21 נקראים מוזן. וְאִמְרַי רַב הוּנָא בִישׁוּב קוּשִׁיא זו, המשנה לגבי נדרים
 22 עוסקת בְּאוֹמֵר 'קוּנֵם כֹּל הַיֵּן עָלַי', ולכך נאסרו כל מיני מאכל
 23 ומשקה, שאף שאינם סועדים את הלב ואינם 'מוזן', מכל מקום הם
 24 זנים ומשביעים את הגוף, חוץ ממים ומלח שאינם זנים כלל. אך בשם
 25 'מוזן' נקראים רק חמשת מיני דגן, שהם גם משביעים וגם סועדים את
 26 הלב, ולכך אמרו רב ושמואל שרק עליהם מברכים בורא מיני מוזנות.
 27 מדייקת הגמרא מתיירצו של רב הונא, אֵלֶּמָא מִשְׁחָא זֵיין - מוכח
 28 שמן זן את הגוף, ואם כן שוב קשה, מדוע לא תיקנו בו ברכה
 29 לעצמו כמו ביין.
 30 מחמת קושיא זו, הגמרא מביאה טעם אחר לכך שתיקנו ביין ברכה
 31 לעצמו: אֵלֶּא חֲמֵרָא סְעִיד - יין סועד הלב ומחזקו, ולכך הוא חשוב
 32 ותקנו לו ברכה לעצמו, וּמִשְׁחָא ו-שמן] לֹא סְעִיד את הלב, אלא רק
 33 ממעט את הרעב.
 34 מקשה הגמרא: וְחֲמֵרָא מִי סְעִיד - וכי יין סועד, וְהָא רַבָּא הוּא שְׁתֵּי
 35 חֲמֵרָא כֹּל מְעֵלֵי יוֹמָא דְפִסְחָא - והרי רבא היה שותה יין בכל ערב
 36 יום טוב ראשון של פסח, כִּי הֵיכִי דִּנְגְרִיָּה לְלַבִּיה - כדי שעל ידי כך
 37 יגרר ליבו ויהא לו תאבון לאכול, וְנִיבּוּל מַצָּה טָפִי - ויאכל יותר
 38 מצה בליל פסח. ומוכח שייך גורר את התאבון ואינו סועד ומשביע.
 39 מתרצת הגמרא: מוּבָא נְרִיד - הרבה יין גורר את התאבון לאכול,
 40 אבל שוֹרְתָא סְעִיד - מעט יין סועד את הלב. ורבא היה שותה הרבה
 41 יין, כדי לגרור התאבון. אך לגבי ברכה, כיון שהיין בטבעו ראוי
 42 להשביע ולסועד, לכך הוא חשוב, ותיקנו לו ברכה לעצמו.
 43 מקשה הגמרא: וּמִי - וכי יין סְעִיד כֹּלֵל, וְהִתְנַן (תהלים קד טו) זֵיין
 44 יִשְׁמַח לִבִּי אֲנוּשׁ, לְהַצְחִיל פְּנִים מִשְׁמֵן, וְלֶחֶם לִבִּי אֲנוּשׁ יִסְעֵד' וְגו',
 45 משמע שחֲמֵרָא ו-לחם] הוּא זה דְסְעִיד ו-שסועד], שרק עליו נאמר
 46 שיסעד לבב אנוש, אבל חֲמֵרָא ו-יין] לֹא סְעִיד אלא רק משמח.

47 מתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק כן, אֵלֶּא חֲמֵרָא ו-יין] אֵית בֵּיה
 48 תְּרִי מַעֲלוֹת, גם סְעִיד וגם מִשְׁמַח, אבל נֶחְמָא ו-לחם], רק מִסְעֵד
 49 סְעִיד, אבל שְׂמוּחֵי לֹא מִשְׁמַח, והכתוב הזכיר ביין רק את המעלה
 50 שיש רק בו, שמשמח לבב אנוש, ולא הזכיר בו את המעלה
 51 המשותפת גם ללחם.
 52 מקשה הגמרא: אֵי הָבֵי שֵׁיין זן וסועד את הלב, בְּבִרְיָה עֲלֵיהָ לאחריי
 53 שְׁלֵשׁ בְּרָכוֹת - ברכת המזון, שהרי הוא 'מוזן' כמו פת, ומדוע
 54 מברכים עליו רק ברכה אחת מעין שלש. מתרצת הגמרא: אין היין
 55 נחשב כפת משום שלא קָבְעֵי אִינְשֵׁי סְעוּדָתֵיהוּ עָלָיוּה - אין דרך
 56 אנשים לקבוע סעודה על היין כמו שקובעים סעודה על פת, ולכך אין
 57 מברכים ברכת המזון על היין.
 58 אִמְרַי לִיָּה רַב נְחֵמָן פֶּר יִצְחָק לְרַבָּא, אֵי קָבַע עָלָיוּה סְעוּדָתֵיהָ - אם
 59 קבע אדם על היין את סעודתו, מֵאֵי, האם יברך אחריי ברכת המזון.
 60 אִמְרַי לִיָּה רבא לרב נחמן בר יצחק, לְבִשְׁבִיבָא אֲלֵיהוּ, וְיִאמַר אֵי הוּא
 61 קְבִיעוּתָא - אם זו קביעות המחייבת ברכת המזון, אזי נדע דין זה
 62 לאמיתו, אך הַשְׁתָּא מִיָּהָא - מכל מקום עכשיו, גם כשאדם קובע
 63 סעודה על היין, כְּמַלְחָה דְעֵתוֹ אֵצְל כֹּל אֲרָם שאין דרכם בכך, ולכך
 64 לא יברך ברכת המזון.
 65 התבאר לעיל שלא תקנו לשמן זית ברכה לעצמו. הגמרא דנה מה
 66 ברכתו הראויה: גּוּפָא, אִמְרַי רַב יְהוּדָה אִמְרַי שְׂמוּאֵל, וְכֵן אִמְרַי רַבִּי
 67 יִצְחָק אִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמֵן זֵית מְבָרְכִין עָלָיוּ בּוֹרָא פְרִי הָעֵץ.
 68 שואלת הגמרא: הֵיכִי דְמֵי, אֵילִימָא דְקָא שְׁתֵּי לִיָּה (מִשְׁתָּה) - אם
 69 תאמר כששותה את השמן לבדו בלא תערובת, הרי השמן אוֹזוּקֵי
 70 מְיֻזָּק לִיָּה לגופו, ואין זו אכילה ואינה טעונה ברכה. ומנן ששתיית
 71 שמן אינה קרויה אכילה, דְתַנְיָא לגבי זר האוכל תרומה בשוגג,
 72 שחייבתו התורה (ויקרא כב ד) לשלם לכהן קרן וחומש, ועל כך אמרה
 73 הברייתא, זר השותה שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה בשוגג, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, ככל
 74 אדם המזיק את ממון חברו, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ שחייבה
 75 התורה את האוכל תרומה בשוגג, משום שחייב זה נאמר רק באוכל
 76 ולא במזיק. אבל הַפֶּךְ שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וּמְשַׁלֵּם
 77 אֶת הַחֹמֶשׁ, מפני שסיבה כשתיה, והיא דרך הנאתו של שמן. ומוכח
 78 מתחילת הברייתא ששתיית שמן אינה קרויה אכילה, ולכך אין לברך
 79 עליו, וקשה על שמואל ורבי יוחנן שאמרו לברך על שמן.
 80 מבארת הגמרא: אֵלֶּא שְׂמוּאֵל ורבי יוחנן דיברו דְקָא אֲכִיל לִיָּה לשמן
 81 עַל יְדֵי פֶת, שנותן שמן על הפת ללפתו ולהטעימו, שאז נהנה
 82 מהשמן ואף אינו מזיקו ולכך יברך בורא פרי העץ. דוחה הגמרא: גם
 83 זה אינו, שהרי אֵי הָבֵי, הוּא לִיָּה פֶת עֵינָךְ וְהוּא ו-השמן] טָפֵל,
 84 וְהֵנָּה (לקמן מד), זֶה הַכֹּלֵל, כֹּל שֶׁהוּא עֵינָךְ וְעַמּוֹ טָפֵלָה, מְבָרְכֵךְ עַל
 85 הָעֵינָךְ וּשְׂמוּרָא אֶת הַטָּפֵלָה, ואם כן באופן זה אין צריך לברך כלל
 86 על השמן.
 87 מבארת הגמרא באופן אחר: אֵלֶּא שְׂמָא תאמר דְקָא שְׁתֵּי לִיָּה לשמן
 88 עַל יְדֵי אֲנִיגְרוֹן ו-מִין מאכל שרגילים לתת לתוכו יין ושמן, ועל ידי
 89 כך השמן אינו מזיקו. מבארת הגמרא מהו אניגרון: דְאִמְרַי רַבָּה פֶּר
 90 שְׂמוּאֵל, 'אֲנִיגְרוֹן' הוּא מִיָּא דְסִלְקָא - מים ששלקו בהם תרדיו,
 91 'אֲנִיגְרוֹן' הוּא מִיָּא